

Η εισβολή του τουρκικού στρατού στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1974 αποτέλεσε την κορύφωση μιας εικοσάχρονης διαμάχης μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας και Κύπρου. Σήμερα, 40 χρόνια μετά, οι κυρίαρχες αφηγήσεις εξακολουθούν να παρουσιάζουν τα γεγονότα του '74 απλά σαν αποτέλεσμα και απόδειξη της "τουρκικής επιθετικότητας".

Οι κυρίαρχες αφηγήσεις στο χώρο της αριστεράς προσθέτουν επιπλέον και το στοιχείο της "τυχοδιωκτικής" πολιτικής της ελληνικής χούντας, αλλά και το ότι «όλα αυτά ήταν μέρος ενός ιμπεριαλιστικού σχεδίου, στο στόχαστρο του οποίου βρίσκεται η ανεξαρτησία της Κύπρου». Το σενάριο αυτό αποκρύπτει τις πραγματικές αιτίες των γεγονότων του '74: τον ιμπεριαλιστικό ανταγωνισμό μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας (εντός της ιμπεριαλιστικής συμμαχίας του NATO, στο οποίο και οι δύο χώρες συμμετέχουν), καθώς και την επιδίωξη της ελληνοκυπριακής αστικής τάξης να στερήσει από τους Τουρκοκύπριους (το φτωχότερο τμήμα του πληθυσμού της Κύπρου) κάθε δικαίωμα ελέγχου του κράτους και της κυβέρνησης.

Οι ερμηνείες αυτές αποκρύπτουν επίσης και τις τεράστιες ευθύνες της ελληνοκυπριακής αριστεράς, η οποία στήριξε τις πολιτικές της ελληνοκυπριακής αστικής τάξης, εναντίον των συμφερόντων των ελληνοκύπριων και των τουρκοκύπριων εργαζομένων.

Η υποταγή του ταξικού στο εθνικό.

Η αντίσταση που εκδηλώθηκε στην Κύπρο τη δεκαετία του '50 εναντίον της αγγλικής κατοχής από τα πρώτα της βήματα ήταν ασφυκτικά ελεγχόμενη από την ακροδεξιά και την κυπριακή εκκλησία (Εθναρχία). Το ΑΚΕΛ (το οποίο ήδη από τη δεκαετία του '30 ήταν ένα μαζικό κόμμα) παραιτήθηκε εκούσια από κάθε προσπάθεια να ηγηθεί ενός απελευθερωτικού αγώνα κινητοποιώντας τις ελληνοκυπριακές και τουρκοκυπριακές εργαζόμενες μάζες που ήταν οργανωμένες στα σωματεία τα οποία έλεγχε. Έτσι, η ακροδεξιά και η εκκλησία όχι μόνο έγιναν η ηγετική δύναμη του κινήματος της ανεξαρτησίας, αλλά προσέδωσαν σε αυτό το κίνημα αντικομμουνιστικό περιεχόμενο, στρέφοντάς το τόσο εναντίον του οργανωμένου εργατικού κινήματος, όσο και εναντίον των Τουρκοκύπριων.

Το ΑΚΕΛ, αποδέχτηκε την πολιτική προοπτική που διαμόρφωνε η συνεργασία της ΕΟΚΑ με τον Μακάριο, τον οποίο στήριξε συστηματικά όλη αυτή την περίοδο, μέχρι το '74. Υποστήριξε τον στόχο της "Ένωσης με την Ελλάδα", στην επιτυχία του οποίου υπέταξε τα συμφέροντα της εργατικής τάξης προκειμένου να επιτευχθεί η εθνική ενότητα των ελληνοκυπρίων εργαζομένων με τους ελληνοκύπριους καπιταλιστές. Σε πολλές περιπτώσεις επιχειρηματολόγησε για να πείσει την εργατική τάξη να δείξει "αυτοσυγκράτηση" στις διεκδικήσεις της απέναντι στους καπιταλιστές. Φυσικά, μ' αυτή την πολιτική δεν μπορούσε να απευθυνθεί στους τουρκοκύπριους εργαζόμενους, οι οποίοι άρχισαν να εγκαταλείπουν τα κοινά συνδικάτα.

Η επίθεση του καθεστώτος εναντίον των Τουρκοκυπρίων.

Στην πραγματικότητα, κατά την διάρκεια της δεκαετίας του '60 εξελίσσεται μια απροκάλυπτη προσπάθεια των ελληνοκυπρίων καπιταλιστών να κυριαρχήσουν σε ολόκληρο το νησί και να μετατρέψουν τον τουρκοκυπριακό πληθυσμό σε πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Αμέσως μετά την ανεξαρτησία (1959), ο Μακάριος κατάργησε όλες τις συνταγματικές εγγυήσεις υπέρ των δικαιωμάτων των Τουρκοκυπρίων (τα 13 σημεία - 1963). Επιπλέον, ελληνοκυπριακές στρατιωτικές δυνάμεις επιτέθηκαν στις περιοχές των Τουρκοκυπρίων διαπράττοντας δολοφονίες (γεγονότα του 1963-64). Ο Σαμψών, ο πραξικοπηματίας του

1974, ήταν επικεφαλής αυτών των ομάδων και απέκτησε μάλιστα τον «τίτλο» του «σφαγέα της Ομορφίτας», όπου σφαγιάστηκαν τουλάχιστον 350 Τουρκοκύπριοι. Ο τουρκοκυπριακός πληθυσμός εξαναγκάστηκε να καταφύγει σε θύλακες, οι οποίοι αποτελούσαν το 4% του κυπριακού εδάφους (ενώ οι Τουρκοκύπριοι αποτελούσαν το 18% του πληθυσμού του νησιού). Οι θύλακες αυτοί παρέμειναν σε αυστηρό αποκλεισμό για πέντε χρόνια (έως το 1968 απαγορευόταν η ελεύθερη μετακίνηση) και υπό στρατιωτική επιτήρηση μέχρι το 1974. Τα επόμενα χρόνια έγιναν πολλές δολοφονικές επιθέσεις των ελληνοκυπρίων ενόπλων εναντίον των τουρκοκυπριακών θυλάκων, σε μια προσπάθεια της ελληνοκυπριακής αστικής τάξης, της μακαριαδικής ηγεσίας και της ακροδεξιάς να ελληνοποιήσουν ολόκληρη την Κύπρο, τρομοκρατώντας τους Τουρκοκύπριους και εξαναγκάζοντάς τους να εγκαταλείψουν το νησί (γεγονότα Μανσούρας-Κοκκίνων το '64 και Κοφίνου-Αγίων Θεοδώρων το '67).

Δέκα χρόνια πριν την τουρκική εισβολή, τις μαζικές δολοφονίες Ελληνοκύπριων και την εκδίωξή τους από τις περιοχές τους, η ελληνοκυπριακή κυβέρνηση είχε κάνει ακριβώς το ίδιο εναντίον των Τουρκοκύπριων, με την υποστήριξη του ελληνικού κράτους και την ανοχή της ελληνοκυπριακής αριστεράς.

Ο ανταγωνισμός των αστικών τάξεων Ελλάδας -Τουρκίας.

Το Κυπριακό αποτέλεσε όλα αυτά τα χρόνια το βασικότερο πεδίο στο οποίο εκδηλώθηκε ο ανταγωνισμός μεταξύ των δύο τοπικών ιμπεριαλισμών (Ελλάδας-Τουρκίας). Για τις αστικές τάξεις των δύο χωρών η δεκαετία του '50 ήταν η περίοδος που οι στρατηγικές τους επιδιώξεις προσανατολίστηκαν στην ενίσχυσή τους μέσα από την ένταξη στον ιμπεριαλιστικό σχηματισμό του ΝΑΤΟ και στην αναβάθμιση του ρόλου τους στην περιοχή, ως τα ισχυρά στηρίγματα του ιμπεριαλισμού. Οι επιδιώξεις αυτές φέρνουν αντιμέτωπες τις δύο αστικές τάξεις. Το ζήτημα της Κύπρου αποκτά μια εξαιρετική σημασία στα πλαίσια αυτού του ανταγωνισμού, αφού όποιος καταφέρει να ελέγξει το "αβύθιστο αεροπλανοφόρο" θα μετατοπίσει υπέρ του τον συσχετισμό δύναμης που έχει διαμορφωθεί μεταξύ των δύο χωρών.

Αντιπαράθεσεις ελληνοκυπριακής και ελληνικής πολιτικής ηγεσίας.

Η ελληνική πλευρά προωθεί το ζήτημα της "Ένωσης", αρχικά μαζί με την ελληνοκυπριακή ηγεσία. Η Τουρκία, όταν κατανοεί ότι η προοπτική της προσάρτησης της Κύπρου από την Ελλάδα είναι εφικτή, επιδιώκει αρχικά τη "διπλή ένωση" και στο τέλος την παραχώρηση βάσης στο νησί, κάτι το οποίο συζητάνε και οι ελληνικές κυβερνήσεις. Όμως η ελληνοκυπριακή αστική τάξη είχε αποκτήσει ένα κράτος το οποίο ήθελε να ελέγχει η ίδια, χωρίς να μοιράζεται την εξουσία της με τον ελληνικό καπιταλισμό. Η διαφοροποίηση γίνεται ιδιαίτερα εμφανής από το 1964 και μετά, όταν ο Γ. Παπανδρέου εξαγγέλλει τη λεγόμενη γραμμή του «εθνικού κέντρου», σύμφωνα με την οποία η Κύπρος πρέπει να «εναρμονίζεται» με την πολιτική της Αθήνας. Ο Μακάριος δεν συμφωνεί και η κυβέρνηση Παπανδρέου στέλνει στην Κύπρο τον Γρίβα (ηγέτη της φασιστικής οργάνωσης Χ στην διάρκεια της κατοχής και του εμφύλιου). Τον Ιούλιο του 1964 η ελληνική κυβέρνηση θα τον διορίσει διοικητή της «Ανωτέρας Στρατιωτικής Διοικήσεως Αμύνης Κύπρου» (ΑΣΔΑΚ), βάζοντάς τον ουσιαστικά επικεφαλής τόσο της Εθνοφρουράς, όσο και της ΕΛΔΥΚ. Η Εθνοφρουρά επανδρώνεται από Έλληνες αξιωματικούς, στους οποίους ο Μακάριος δεν μπορεί να έχει οποιονδήποτε έλεγχο.

Όλη αυτή την περίοδο εξελίσσεται ένας σκληρός ανταγωνισμός μεταξύ ελληνικής και ελληνοκυπριακής πολιτικής ηγεσίας, ο οποίος εκδηλώνεται με την μορφή των επιθέσεων των ελληνοκυπριακών ενόπλων δυνάμεων εναντίον των τουρκοκυπριακών θυλάκων, κάθε φορά που ελληνική και τουρκική κυβέρνηση βρίσκονται κοντά στην επίτευξη συμφωνίας για μοιρασιά του νησιού. Η ελληνική αστική τάξη επιδιώκει την προσάρτηση της Κύπρου (δίνοντας κάποια ανταλλάγματα στην Τουρκία), ενώ η ελληνοκυπριακή αστική τάξη αντιτίθεται σε αυτό, επιδιώκοντας να διατηρήσει τον απόλυτο έλεγχο του κράτους της. Έτσι, γίνονται επιθέσεις στους τουρκοκυπριακούς θύλακες, ακολουθούν απειλές επέμβασης της Τουρκίας και παρέμβαση των ΗΠΑ για να εμποδίσουν την Τουρκία να πραγματοποιήσει την απειλή της.

Στα πλαίσια αυτής της αντιπαράθεσης διαμορφώθηκε και η εικόνα της “πολύπλευρης” εξωτερικής πολιτικής του Μακάριου. Ο Μακάριος επιχείρησε να εκμεταλλευτεί τις αντιθέσεις της εποχής του ψυχρού πολέμου, χωρίς όμως να αμφισβητήσει τον στρατηγικό προσανατολισμό του κυπριακού καπιταλισμού, ο οποίος ήταν πάντοτε στραμμένος προς τη Δύση, και γι’ αυτό ποτέ δεν έθεσε ζήτημα να φύγουν οι βρετανικές βάσεις από το νησί.

Η ελληνική Χούντα και η Κύπρος

Η ελληνική χούντα συνέχισε την πολιτική των προηγούμενων κυβερνήσεων και θεώρησε ότι θα μπορούσε να λύσει το πρόβλημα της σύγκρουσής της με τους ελληνοκύπριους καπιταλιστές κάνοντας μια αποφασιστική κίνηση, δηλαδή πραξικόπημα ανατροπής του Μακάριου και, στην πραγματικότητα, προσάρτηση της Κύπρου. Αυτό θεωρούσε ότι θα έδινε παράταση ζωής στο ετοιμόρροπο χουντικό καθεστώς.

Πίστευε πως (όπως είχε συμβεί και τα προηγούμενα χρόνια) οι ΗΠΑ θα εμπόδιζαν την Τουρκία να επέμβει.

Δεν είχε πάρει, όμως, υπ’ όψη της δύο παράγοντες:

Πρώτον, ότι οι ΗΠΑ, η πολιτική των οποίων λογικά θα ήταν να εμποδίσουν τον πόλεμο μεταξύ των δύο ΝΑΤΟϊκών χωρών, στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν είχαν κανένα λόγο να υποστηρίξουν τη διάσωση ενός ετοιμόρροπου καθεστώτος.

Και δεύτερον, ότι η ελληνοκυπριακή ηγεσία δεν ήταν σε καμιά περίπτωση φιλικά διακείμενη στην προοπτική προσάρτησης της Κύπρου από την Ελλάδα.

Χαρακτηριστική είναι η ομιλία του Μακάριου στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ στις 19/7/1974, όπου καταγγέλλει τα γεγονότα στην Κύπρο μιλώντας για: «...μια εισβολή, η οποία παρεβίασε την ανεξαρτησίαν και την κυριαρχίαν της Δημοκρατίας. Και η εισβολή συνεχίζεται, εφ’ όσον υπάρχουν Έλληνες αξιωματικοί εις Κύπρον. [...] Ως έχω δηλώσει, τα γεγονότα εις Κύπρον δεν αποτελούν εσωτερικήν υπόθεσιν των Ελλήνων της Κύπρου. Το πραξικόπημα της ελληνικής χούντας είναι μία εισβολή και εκ των συνεπειών της θα υποφέρει όλος ο λαός της Κύπρου: Αμφότεροι Έλληνες και Τούρκοι». Πρόκειται για την πιο αντιπροσωπευτική έκφραση της αντίθεσης της ελληνοκυπριακής άρχουσας τάξης στην προοπτική ένωσης Ελλάδας – Κύπρου. Κατά πάσα πιθανότητα ο Μακάριος πίστευε ότι θα μπορούσε για άλλη μια φορά να ανατρέψει την εις βάρος του κατάσταση χρησιμοποιώντας την αντιπαράθεση της Τουρκίας με την Ελλάδα, ενώ, όπως και στο παρελθόν, οι ΗΠΑ θα επενέβαιναν και θα εμπόδιζαν μια τουρκική εισβολή. Και αυτός έκανε λάθος. Η Τουρκία προχώρησε σε στρατιωτική επέμβαση, ακριβώς επειδή ο ελληνοτουρκικός ανταγωνισμός ήταν πλέον εκτός ελέγχου.

Η πρώτη φάση του Κυπριακού προβλήματος έληξε με την τραγωδία που έπληξε σε διαφορετικές χρονικές φάσεις (’63 και ’74) τις εργαζόμενες μάζες των δύο κοινοτήτων: σφαγιασμένοι, πρόσφυγες, αγνοούμενοι Τουρκοκύπριοι και Ελληνοκύπριοι.

Θα μπορούσε να υπάρξει μια άλλη διέξοδος; Η απάντηση στο ερώτημα έχει να κάνει με το ρόλο της αριστεράς.

Η τραγική ανεπάρκεια της ελληνοκυπριακής αριστεράς.

Από τη δεκαετία του ’50, το ΑΚΕΛ που ήταν ένα από τα μεγαλύτερα κομμουνιστικά κόμματα της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής, πέταξε μια μεγάλη ευκαιρία για την ανάπτυξη ενός αριστερού αντιαποικιακού κινήματος στην Κύπρο. Αυτό προϋπέθετε την απόφαση του ΑΚΕΛ να προσπαθήσει να εντάξει στις γραμμές του απελευθερωτικού κινήματος τους ελληνοκύπριους και τους τουρκοκύπριους εργαζόμενους, οι οποίοι ήδη από τη δεκαετία του ’30 είχαν αρχίσει να οργανώνονται σε κοινά σωματεία και να πραγματοποιούν

από κοινού απεργίες ενάντια στην αποικιοκρατία και ενάντια στους ελληνοκύπριους καπιταλιστές.

Η ανάπτυξη ενός απελευθερωτικού κινήματος Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων προϋπέθετε επίσης την πολιτική προοπτική ενός δημοκρατικού κράτους, με συνταγματική κατοχύρωση των δικαιωμάτων της τουρκοκυπριακής μειοψηφίας, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματός τους να μπορούν να έχουν πραγματική πρόσβαση και έλεγχο στην κυβέρνηση και στον κρατικό μηχανισμό.

Όμως ένα τέτοιο απελευθερωτικό κίνημα δεν θα μπορούσε να οργανωθεί από το ΑΚΕΛ, το οποίο υπέταξε το «ταξικό» στο «εθνικό» και έφτασε στο δημόσιο αυτοεξευτελισμό κάνοντας “αυτοκριτική” επειδή δεν στήριξε από την αρχή τη σοβινιστική και αντικομμουνιστική ΕΟΚΑ του ακροδεξιού Γρίβα.

Χρειαζόταν μια διεθνιστική και αντικαπιταλιστική αριστερά για να μπορέσει να οργανωθεί ένα εθνικοαπελευθερωτικό και αντιιμπεριαλιστικό κίνημα ολόκληρου του εργαζόμενου λαού. Η αριστερά αυτή δεν ήταν (και φυσικά δεν είναι) το ΑΚΕΛ.

Χρειάζεται μια αντικαπιταλιστική αριστερά και στην Κύπρο.

Ο μόνος τρόπος «επίλυσης του Κυπριακού προβλήματος» είναι η κοινή πάλη και η ενότητα των ελληνοκύπριων και των τουρκοκύπριων εργαζομένων ενάντια στους καπιταλιστές και των δύο πλευρών. Και στις δυο πλευρές, αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο από μία αριστερά που θα βάζει τα ταξικά συμφέροντα ολόκληρης της εργατικής τάξης του νησιού πάνω από τα “εθνικά” συμφέροντα και θα συγκρούεται με τους καπιταλιστές της δικιάς της πλευράς. Γι’ αυτό, είναι απαραίτητο η αριστερά σε Κύπρο και Ελλάδα να συγκρουστεί αποφασιστικά με όλα τα εθνικιστικά στερεότυπα της “δικής της πλευράς”.

Η δυνατότητα ύπαρξης ενός δημοκρατικού κυπριακού κράτους Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων δεν εξαρτάται από την μορφή που θα έχει αυτό (ενιαίο, ομοσπονδία ή συνομοσπονδία), αλλά από την αναγνώριση του δικαιώματος των Τουρκοκύπριων να συμμετέχουν στη συγκρότηση του κοινού κράτους επί ίσοις όροις, ως μία από τις συνιστώσες εθνότητες και όχι ως μια μειονότητα, η τύχη της οποίας εξαρτάται από αυτά που είναι διατεθειμένη να της παραχωρήσει η ελληνοκυπριακή αστική τάξη.

Είναι ουτοπία μια άλλη κατεύθυνση; Όχι. Μόλις έντεκα χρόνια πριν, το 2003, χάθηκε μια μεγάλη ευκαιρία. Υπήρξε μια πραγματική εξέγερση στην τουρκοκυπριακή πλευρά, που ανέτρεψε την εθνικιστική κυβέρνηση του Ντενκτάς και επέβαλε μια κυβέρνηση που αποδεχόταν την προοπτική της δημιουργίας ενός ενιαίου κυπριακού κράτος για τις δύο εθνότητες. Όμως, το ελληνοκυπριακό κίνημα έχασε τη δυνατότητα να συνδεθεί με τους εξεγερμένους Τουρκοκύπριους, και πάλι με ευθύνη της αριστεράς.

Μόνο μία αντικαπιταλιστική αριστερά μπορεί να βάλει τα ταξικά συμφέροντα ολόκληρης της εργατικής τάξης του νησιού πάνω από τα “εθνικά” συμφέροντα. Μια αντικαπιταλιστική αριστερά που σε Κύπρο και Ελλάδα θα συγκρουστεί αποφασιστικά με όλα τα εθνικιστικά στερεότυπα της “δικής της πλευράς”. Μια τέτοια αριστερά μπορεί να ανοίξει το δρόμο για την οργάνωση κοινών αγώνων των εργατικών τάξεων των δύο πλευρών ενάντια στους καπιταλιστές και των δύο πλευρών, ενάντια στους ιμπεριαλιστικούς σχηματισμούς στους οποίους είναι ενταγμένη ή είναι έτοιμη να προσχωρήσει η ελληνοκυπριακή αστική τάξη (ΕΕ, NATO, συμμαχία με το Ισραήλ, βρετανικές βάσεις), ενάντια στους φασίστες του ΕΛΑΜ και της Χρυσής Αυγής που υποστηρίζουν το δόγμα «η μη λύση είναι λύση», με σκοπό να ενταθεί ο εθνικισμός και να μονιμοποιηθεί ο διαχωρισμός των δύο κοινοτήτων.

Η ενότητα των κινήματων και της εργατικής τάξης και στις δύο πλευρές είναι απαραίτητος όρος για την αντικαπιταλιστική προοπτική. Και η αντικαπιταλιστική και κομμουνιστική προοπτική είναι η μόνη που μπορεί να δώσει οριστική και δίκαιη λύση στη συνύπαρξη των δύο πλευρών.